

PODMANICZKY SZILÁRD

Tartozás

Éveken át váltogattam a kaszinókat, és váltogattam a szerencsejátékokat. Volt, hogy a ruletten fél éjszaka alatt megdupláztam a pénzem, a másik felében pedig blekdzsekken elveszítettem az egészet. Az állami szerencsejátékok valószínűségi statisztikái nem sok jót sejtettek, pusztán a vakszerencsémre nem bízhattam magam. Amikor nem játszottam, füzeteket töltöttem meg képletekkel és statisztikákkal, csak hogy a magam javára fordítsam a nagy számok törvényét. Semmi kedvem nem volt munkával tölteni az életet, annál inkább biztosnak láttam, ha megszerzek egy kis pénzmagot, ami elég a szimpla megélhetéshez, akkor majd szabadon és kedvem szerint választok a munkalehetőségek között, és ha arra húz az étvágyam, esetleg újra írni fogok. A szerencse hol mellém szegődött, hol ellenem szegült, évek alatt ahhoz hasonló viszony alakult ki köztünk, mint nő és férfi között, akik a *se veled, se nélküled* szisztémát űzik, s ebbe lassan belebolondulnak, belefáradnak.

Egyik reggel, újabb éjszakai tapasztalatokkal terhelve, elővettem a füzetemet, és jegyzeteket készítettem. A fejem még zsongott a cigitől és a bortól, és állíthatom, valami kattanást is hallottam, egyszeriben kíváncsi lettem, hogy ha vajon az elmúlt éveket munkával, mondjuk írással töltöm, mennyit kerestem volna. Hihetetlenül nagy szám jött ki, tulajdonképpen akkora, amennyit nyerni szerettem volna. És bár szenvedélyesen játszottam, a cél mégsem a játék volt, hanem a pénzalap, ami aztán megvéd mindenféle kiszolgáltatottságtól. Az éjszakai fáradtságon túl még levertebb lettem, mikor rájöttem elvi tévedéseimre, bizonyos fokig viszont felvillanyozott a dolog, mert kiutat mutatott abból a kilátástalan küzdelemből, amit a szerencsejátékokkal folytattam. Beláttam végre, hogy a nagy számok törvényét földi körülmények között, illetve az érvényben lévő játékszabályok szerint nem kerülhetem meg, esélyem a szisztematikus nyeresésre igazán csekély, s akkor úgy döntöttem, mindent egy lapra teszek fel.

Nem volt bennem izgalom, bár nyugalom se fékezett, minden pénzem fölraktam egy számra, döntse el itt egy pörgetés a ruletten, hogy ezután dolgozzak, vagy ha nyerek, mégis a magam ura maradok. A golyó lassuló pörgése közben nem bántam semmit, nem szorult el a torkom és nem markolászott szaporábban a szívizom. Buktam. Ezt le mertem volna fogadni, mondtam magamban, ezért egy kis pír följátszott az arcomon, s a gondolat, hogy talán ha ellenfogadást kötök a veszteségemre, most újra dilemma elé állhatok. De így

nem, jól tettem. Odalett mindenem. Apró léptekkel feljöttem a pincekaszinóból, üresnek és szabadnak éreztem magam, mint egy fölbontott állat.

Napokig pihentem, nem csináltam semmit, feküdtem az ágyon és nem hagytam gondolkodni magam se előre, se hátra. Egyszer aztán mégis föl pattantam, kiteptem az újságból a hirdetési szelvényt, át se gondoltam, csak írtam: „Eladom magam, eladom minden szerzői jogom, azt csinálnak velem, amit akarnak.” Faust eszembe se jutott, minek, a lélek egyensúlyaránya mondja meg, mi adható el az emberből. Vagy ha mégis bele akarnánk mászni, most, ebben a pillanatban, hát nem Faustozza össze magát mindenki? Eladja magát, de csak ruháért, kosztért, és semmi nagy álmom, látomás egy darab se, se a nagy megismerés, semmi katarzis, egyszerű ember-kiárusítás. Amíg a csirkék, disznók az ólakban, neveldekben fekszenek, zabálnak, isznak a rács mögött, testük idővel játszó gyarapodása a kinyert érték, addig az ember a látszatszabadság elvén vándorol munkahelye és az otthona között, s évente talán úgy harminc nap szabadságot kap. Ez egy emberi élet? Ez lenne az értelme? Az ebbe való betagozódás? Es eközben huhuzunk, hogy az a hülye Faust lepaktált az ördöggel? Aminthogy tudjuk, az ördög bennünk van, lepaktálunk magunkkal, és eladjuk egy vállalatnak, egy gépsornak, egy irodának, és aki beleszületik, azt hiszi, ez a dolgok rendje, nem is lehet másképpen élni. Dehogynem, csakhogy a disznóknak is az ólban kényelmes, ahelyett, hogy nagyobb éhezéssel a makkot kergetné az erdő alján, ám cserébe a kényelemért elvághatják a torkát. Persze, a disznó és ember önkéntessége nem ugyanaz. Bár...

És szerencsére ezt most mind teljes érzelemhiányban mondom, nem ropant össze egy hajszálat se az a tudat, hogy most itt ülök a disznóólban, a csirkeólban, és a billentyűkön makkot és magokat csipegetek.

A hirdetés másnapján nyugodt férfihang jelentkezett. Azt kérdezte, mennyit ér a szerzői jogom. Nem tudom, válaszoltam, amennyire tartja. Végül megegyeztünk, húsz millió forintot helyez el egy számlán, de csak a kamatokat vehetem fel életem végéig. Habozás nélkül beleegyeztem.

Másnap találkoztunk. Kissé kövérkés, kopaszodó férfi volt, fekete bőrkabátban, kedves mosolya fölött ravsasz és fekete szempár ült. Azt gondolhattam, hogy maga az ördög, de nem gondoltam erre, inkább arra, hogy innentől minden másképp lesz, a havi kamat legalább kétszázézer.

Beültünk a dzsipjébe, szótlánul mentünk hozzám, a bérelt lakásom felé. Amikor kiszálltunk, megkérdeztem, mivel foglalkozik, azt mondta, vállalkozó. Összepakoltam a legfontosabb holmijaimat, az utolsó két hónap árát az asztalon hagytam. Útnak indultunk.

Kis falvak névtáblái mellett suhantunk el, át a falvakon, azt hiszem, nyugat felé vettük az irányt, de valójában nem tudtam, merre járunk. Nyugodt voltam és természetes, nem éreztem megkönnyebbülést se.

Az egyik falu után lekanyarodtunk a főútról, és több száz méteren át poros földúton hajtottunk. Kétoldalt három méter magas napraforgók sűrűn ültetve, leveleik élénk zöld színe és a fej vakító sárgája meg a barna magvirágok azt sugták, mintha valamely jó érzésű tájfestő ihletében utaznánk. A földút kisebb tisztásban végződött, amely talán harminc méter átmérőjű, kissé nyújtott, „elliptikus körnek” felelt meg. A kör közepén roskadozó ház állt, bár a tetején friss, piros cserép virított. A falak oldalt domborodtak, mintha elég lenne egy testesebb madár a tetőn, alatta összerogynak a falak.

A lakatot felnyitotta, a házban semmilyen rossz szagot nem éreztem. Két helyiségből állt, egy konyhaszerű előszoba volt benne, és egy nagyobbacska szoba. Itt vagyunk, mondta, rendezkedj be. Szekrény, ágy, íróasztal és szék. A konyhában lavór, tisztálkodási eszközök, evőeszközök, tálak és fazekak, lábasok. A ház mögött van a vízcsap, a tűzifa, ha télre kell, mondta. Helyes, válaszoltam. Holnap hozok egy laptopot, mondta, a falu két kilométerre van innen, ott kapsz élelmiszert, a kamatokat minden hónap végén elhozom; dolgozhatsz, azt csinálsz persze, amit akarsz, majd kitapasztaljuk a munkád árfekvését, aztán beállítunk egy minimum szintet, mondta, végül kezet nyújtott, átadta az első havi bért és elment.

Magamra maradtam a hatalmasra nőtt napraforgók között. Hol a szobában ültem le, hol kimentem az udvarra szétnézni, ismerkedni. Villany volt a házban.

Alig pár óra telt bele, jegyzetelni kezdtem, s minden mondattal barátságosabbnak éreztem a helyet. Teljes volt a csönd, a gyér forgalmú útról hallatszott némi autózúgás. Madarak járták a napraforgók tetejét.

A jegyzetek után bementem a faluba, élelmiszert vásároltam, italt, pár szót elbeszélgettem. A mecénásomról ekkor még nem kérdeztem, csak hetek múlva, de róla nem tudtak túl sokat, rendes ember, csak ennyit.

Az első éjszakám primán telt, nyitott ablaknál aludtam, és mélyen. Hajnalban pihenten ébredtem, megfürödtem az udvaron, reggeliztem, s folytattam a tegnapi jegyzeteket, amely jegyzetelési formáról csakhamar kiderült, ezek nem csak jegyzetek, az ittlétemnek ez az írásformája, hiszen különösebb történetekbe nem futok, apró részletek vannak csak, esetleg a falubeliek furcsa mondatai, a kocsmá, más mértékű agyröptékkal pedig nem volt gusztusom foglalkozni.

Másnap megkaptam a laptopot. Tetszett a fekete műanyag borítása. A férfi fekete szeme mintha világosodna, láttam, bízik bennem.

A napok szépen teltek. Ettem, aludtam, jegyzeteltem, bejártam a faluba, a kocsmában jó párszor berúgtam, egyszer összeismerkedtem egy falusi csajjal, de túl sokat dumált, hamarosan elküldtem.

Egyik reggel azt hittem, földrengésre ébredek, zörgött, zúgott és dübörgött a föld. Levágták a napraforgót. Estére csupasz lett körülöttem minden, de ak-

kor még elfedte a sötét. Másnap reggelre aztán ott álltam a puszta közepén, a szép kis árnyas ház durva képződményként emelkedett a letarolt száraz közt. Csoda, hogy a házat nem vágják le. Gondoltam, majd megszokom, de már másnap rájöttem, a jegyzetelés szempontjából ígéretes a változás; új körülmények, miközben egy tapodtat se mozdultam.

Az első hűvös őszi estén fát vágtam, begyújtottam a kályhába. A füst visszaömlött, a kémény eldugult. Volt bőven munkám, és volt bőven kosz. Hajnalig dolgoztam, de legalább addig se fáztam. Másnaptól a kályha jól üzemelt. Csak pár hónap telt el és már kétszáz oldalt írtam. A havi apanázból rengeteg megmaradt, s mielőtt tervet szőttem volna, hogy elmegyek valamelyik városba játszani, vagy kiszámoltam volna, meddig kell itt dolgoznom, leintettem magam. Nem akartam már mást, enni, inni, aludni, és írni, távol mindentől és mindenkitől. Senki nem zavart, nem jött hozzám senki, csak havonta a férfi, másnak eszébe sem jutott, hogy akár a bejárati ösvényre is rálépjen.

A tél nagyon hidegnek ígérkezett, de volt bőven fa, a férfi újabb fuvart is hozatott. Egyszer a pénzzel együtt hozott egy üveg pálinkát is meg egy könyvet, és azt mondta, ha nem zavar, akkor maradna egy ideig. Egy szó nélkül pálinkáztunk, ő olvasta a könyvet, én jegyzeteltem, délután összeütöttem egy kis meleg ételt káposztából, aztán elköszönt. Furcsa volt a társasága, de kellemes.

Egyre kevesebbet jártam a faluba, a hidegben nem volt kedvem kimozdulni, a végtelennek tetsző hómezővel voltam elfoglalva, a nappali csillogással, azzal, ahogy derült éjjel a hold fénye úszott rajta. Ha bementem a faluba, hetekre bevásároltam, addigra kialakult a biztos heti étrendem. Ha túlzásba vittem az ivást, csak feküdtem, napközben is aludtam, vagy olvasgattam. Alig húsz könyvet vittem magammal, kipótoltam a falu könyvtárából, igaz, nem volt nagy készletük, de legalább eddig ismeretlen, soha nem hallott, sokadrangú munkákat böngészttem, és meglepéssel tapasztaltam, hogy nem lehet túl rosszul írni ahhoz, hogy valamilyen szempont szerint ne lenne érdekes, tanulságos az a munka. Ellenben hosszú idő után nem gyötört semmiféle kényszer a saját jegyzeteim helyét illetően, nem láttam más funkcióját, mint a mosakodásnak vagy az evésnek, minden hiúság elhagyott, végre nem terjedtem túl a munkám egyszerűségén, semmilyen alapú illúzió irányába. Néha ellenőriztem a laptop memóriáját, de körülbelül annyit nyomott a latba az összes eddigi jegyzet, mint a csillagfényes éjszakában a saját fényvisszaverő üstököm.

Arra azért számítottam, hogy a faluban egyszer csak valami furcsát tapasztalok irányomban, a titok ilyen helyen mindig ellenséges tárgy, de még csak össze se súgtak a hátam mögött, lehet, hogy a vállalkozó felvilágosította őket. A kocsmai ivócimborákkal a mezőgazdasági munkákról beszélgettünk, de csak arról. A lányok se kezdtek ki velem többet, de nem zavart, nem éreztem magam magányosnak.

Tavasszal minden reggel, ahogy korábban világosodott, egyre korábban keltem, vártam a földszántó gépeket, aztán a vetőgépet, legnagyobb megnyugvásomra újra napraforgótáblát tervezett körém a gazdaság. Ahogy az első levelek kibújtak a földből, néhányat megjelöltem, azokat saját gondozásom alá helyeztem.

A vállalkozó soha nem maradt el, mindig napra pontosan jött, hozta a pénzt, alig pár szót váltottunk, főleg az ellátásomról, de elégedett voltam, nem kellett semmiről beszélni. Egyszer gondoltam, megmutatom neki a jegyzetek egy részét, de amikor jelenlétében bekapcsoltam a laptopot, kiment a házból, gondoltam, gyerekes fontoskodás, nem érdeklő; majd később az árban megmutatkozik, jól számította-e magát.

Újra nyár lett, aztán ősz, tél, nem mintha tavasz nem lett volna, évek teltek így. Egyre aprólékosabb, egyre precízebb és egyre érzelemmentesebb jegyzeteket írtam, s úgy tűnt, lassan, spirális alakban haladok valami felé, amiről előbb úgy gondoltam, a teljes elhallgatás lesz, de ezt a precíz okán töröltem, s maradtam annyiban, hogy nem tudom, még csak el sem képzelhetem, mi lesz a végtermék, hogyan fognak megszólalni az utolsó mondatok, s egyáltalán, mikor lesznek az utolsók.

Évek alatt a ház állaga még jobban leromlott, s a vállalkozóval váltott szokásos mondatok közé beköltözött az egészségemről való érdeklődés. Tudtam, hamarosan helyszínt kell váltani, de azért nem sietett vele, kivárt a legvégső pillanatig. Egyszer aztán beállított, eladtam a házat, mondta, csomagolj össze. Egy pillanatra erőszakosnak éreztem elvállásom a háztól, és mindentől, ami közel tíz év alatt hozzám nőtt; ez a kis személyes földdarab.

Most a városban keresünk telephelyet, mondta, neked is kell egy kis változatosság.

Amikor az első hatsávós útra fölszaladtunk, és elképesztő sebességbe kapcsolt az új kocsijával, egészen beleszédültem, ahogyan a városi forgalom látványába is. Tíz év alatt duplájára nőtt az autók száma, mondta, s mikor átfordultunk a hídon a folyó felett, egy kábé harminc emelet magas épületre mutatott: ott a legfelső szinten rendeztem be az új helyedet.

A lift pillanatok alatt felért. Ha kétszáz négyzetméter nem volt ez az egyetlen szoba, akkor egy sem. Minden oldalról szabad kilátás, csupa üveg körben, kevéske fal a fürdőszobának és a konyhafalnak. Azt hiszem, a város legmagasabb pontján álltunk. Itt talán kicsit kevesebb levegőd lesz, meg sokkal drágább odalent az élet, mondta, ezért vettem neked ekkora lakosztályt, ha esetleg nincs kedved kimozdulni, ne érezd magad bezárva, holnap hozatom a növényeket, egész dzsungelt, rendezkedj be nyugodtan és próbáld megszokni. Tetstett a dolog. Amíg kint voltam a földön, nem éreztem semmilyen igényt a változtatásra, de ahogy most innen szétnéztem, nem is értettem magam. Ahogy kilépett a vállalkozó, körbejártam a hatalmas termet, a kilátást minden

oldalról megvizsgáltam, hátha látszik valahol a kunyhó. Lassan köd ereszkedett alá, és a néhány távoli tekinteten túl kimerült a távlatok vizslatása. Jó érzéssel töltött el, mikor eszembe jutott a laptop, gyorsan fölöttem, és éjfélig dolgoztam. Úgy éreztem, a költözés hosszú hónapokra elég alpanyaggal szolgál, s innen nézve új képet kap a kunyhóban eltöltött tíz év is, fölépíthetem saját, egyszemélyes, senki által nem ismert nosztalgiámat.

Az első héten már elcsavarogtam, megnéztem a kaszinót is, de nem játszottam, nem éreztem semmilyen tétjét a játéknak. Kerestem egy csendes, közeli kocsmát, ami hajnalig nyitva tartott, szépen berúgtam, de még ép ésszel hazakanyarogtam. Bebújtam az ágyba, magamhoz öleltem a párnát, és hiába éreztem, hogy zuhanok, dől velem a toronyház a mélybe, mégis úgy tűnt, ha maga alá temet is, itt most megint egy jó darabig otthon vagyok.

Pár hét telt csak el, beköltözött a fejembe az a furcsa gondolat, talán azért hozott ide a vállalkozó, mert kint a földön túl biztonságos volt, és itt ez a hihetetlen mélység alattam, esetleg szeretné lezárni írói pályámat, és kivenni belőlem a hasznót. És ha ezt akarja, elég erről a biztos gondolat, elvégre hálás vagyok neki, talán pár hónap múlva hozzájuttatom.

